

Şahin Nadir oğlu Xurşudov, PhD, dos.

Səfurə Mübariz qızı Hüseynova

Azərbaycan Texnologiya Universitetinin magistrantı

E-mail: Sefurehuseynova1995@gmail.com

REGIONAL TURİZMIN STRATEJI PLANLAŞDIRILMASI

Xülasə

Məqalədə region anlayışından, turizmin hüquqi əsaslarından, Azərbaycanda turizmin inkişaf tarixindən, turizmin inkişafının əsas xüsusiyyətlərindən, Azərbaycanda regional turizmin mövcud vəziyyətindən, turizmin iqtisadiyyatda rolundan, turizmin inkişafına təsir edən amillərdən və Azərbaycanda turizmin təkmilləşdirilməsi yollarından bəhs edilir. Regionların xüsusiyyətlərindən söz açılır, onların malik olduğu coğrafi, təbii, mədəni, tibbi, turistik, iqtisadi tərəfləri aydınlaşdırılır. Turizm anlayışının dövlət tərəfindən qəbul edilmiş hüquqlara uyğunluğu müəyyənləşdirilir. Turizm siyasətinin dövlətin apardığı siyasətlə üst-üstə düşməsi qeyd olunur.

Azərbaycanda turizmin inkişaf mərhələlərindən bəhs edilir. Ayrı-ayrı regionların turizm cəhətdən mövcud vəziyyəti araşdırılır. Turizm iqtisadi sahə olduğu üçün, onun, iqtisadiyyatda rolunun hansı dərəcədə olduğu izah edilir.

Azərbaycan bir çox təbii ehtiyatlarla zəngin olduğu üçün onların içərisində turizmin inkişafına təsir edən amillər müəyyənləşdirilir. Gələcəkdə respublikamızda turizmin təkmilləşdirilməsi mexanizmləri araşdırılır.

Açar sözlər: turizmin inkişafı, regionların xüsusiyyətləri, iqtisadiyyat, perspektiv, inkişaf.

Tədqiqatın nəticələri – Azərbaycan regionlarının bir çox təbii ehtiyatlara və perspektivlərə malik olduğunu nəzərə alaraq, bu regionlar haqqında məlumatın verilməsi və regionlarda turizmin inkişafının gələcək üçün strateji cəhətdən planlaşdırılması.

UOT:332

JEL: R00

Giriş

Turizm sektorunda və turizm məhsullarının bazara çıxarılmasında hər zaman çətinliklər və problemlər olduğunu bilirik. Bu işə başqa mövqedən baxdıqda turizm məhsulunun növbənöv olmasından irəli gəlir. Bu məhsul mənəvi, tez sıradançıxabilən və ümumilikdə müəyyən bölgələrdə yaradılan bir özəlliyi özündə cəmləyir. Qeyd etmək lazımdır ki, hər bir turizm məhsulu özündən az fərqlənən bir alt sənaye qolu ilə əlaqəlidir. Məsələn, tur operatorları və səyahət agentlikləri, otel və qida sənayesi, transfer şirkətləri və s. Belə olan halda turizm məhsulunun satışı çıxarılması xüsusi önəm daşıyır.

Delayısıyla reklam və satış bir-biri ilə sıx bağlıdır. Zaman keçdikcə tələb-istehsal-reklam üçbucağında bir sıralama deyil, lakin bir əlaqənin qurulması və irəlindəki mərhələdə isə reklamın tələbi yönləndirməsi sistemə uyğun bir irəliləyiş olacaqdır.

Reklam və satış bütünlükdə bir metod və bu metoda bağlı strateji yolların proqramıdır. Satış araşdırması və reklam bu metodun həlqələridir. Turizm həvəsi və tələbi həm beynəlxalq arenada, həm də ölkədə və bölgədə bir yerdə qarşılaşırlar. Bu yerə simvolik bazar deyilir. Turizm məhsulunun satışı bir hərəkət fəlsəfəsi, texniki bir davranış və eyni zamanda da praktik bir üsuldür. Satış həm də bu sənayeni idarə etmək üçün gerçək bir məqsəd olaraq qəbul edilir. Mövcud olan turizm məhsulunun istehlakçılara tanıtılması yolları reklam olaraq bilinir.

Turizm sektorunda reklam və satışın ilk mərhələsində mövcud tələbə görə turizm məhsulunun növləşdirilməsi, ikinci mərhələdə isə onun gedə biləcəyi bazarın xüsusiyyətlərinin araşdırılması məcburidir. Turizmdə bazar segmentasiyası deyilən və istehsal edilən turizm məhsulunun bazara çıxarılacağı bölgədə istehlakçıların müxtəlif seçimlər baxımından

nəzərdən keçirməyə başlanılması da seqmentasiyaya aid edilir. Bu seçimlər ümumilikdə cəmiyyətin psixoloji, coğrafi və sosial-ekonomik hərəkətlərinə yönəldilmiş ölçülərdir.

Mövzunun aktuallığı. Turizm sənayesi də dünya ticarətində yer tutduğu üçün onun təkmilləşdirilməsi və dünya təsərrüfat sistemində səmərəli inteqrasiyasını təmin etmək dünyada və Azərbaycanda həyata keçirilən islahatların əsas istiqamətlərindəndir. Buna görə də, işlənilmiş hazırlanmış xarici və daxili siyasət nəzəri cəhətdən əsaslandırılmalı, prinsip və qanunauyğunluqları araşdırılmalıdır.

Tədqiqatın məqsədi. Tədqiqat işinin məqsədi xarici və yerli turizm ticarətinin inkişafının strateji yollarının araşdırılması, Azərbaycanda regional turizmin mövcud vəziyyətinin öyrənilməsi, dünyada və Azərbaycanda regional turizm sektorunun inkişaf istiqamətlərinin müəyyənəşdirilməsi çərçivəsində təklif və rəylərin hazırlanmasından ibarətdir.

Tədqiqatın məqsədi aşağıda məntiqi ardıcılıqla göstərilmişdir:

- Dünyada turizm nəzəri yanaşma;
- Regional turizmin sosial-iqtisadi mahiyyəti;
- Dünyada regional turizmin inkişaf yolları və ona təsir edən amillər;
- Azərbaycanda regional turizmin vəziyyəti və onun inkişaf istiqamətləri;
- Regional turizmin Azərbaycan iqtisadiyyatında rolu;
- Regional turizmin təkmilləşdirilməsi mexanizmləri.

Tədqiqatın obyektı. Tədqiqatın predmetini xarici və yerli turizm siyasətinin strateji cəhətdən səmərəli yollarla planlaşdırılması məsələlərinin tədqiqi təşkil edir. Tədqiqatın obyektı dünyada və Azərbaycanda regional turizmdir.

Tədqiqatın metodları. Stat.gov.az saytı, Azərbaycanda Turizm haqqında Qanun, dövlət proqramları və fərmanlar təşkil edir. Həmçinin, turizm haqqında ali məktəblərin dərslərinə də müraciət olunub.

Materiallar və müzakirələr

Region dedikdə, müəyyən bir xüsusiyyətə malik ərazi başa düşülür. Regional turizm isə müəyyən bir xüsusiyyətə malik ərazidə inkişaf etdirilən turizmdir. Bu turizmin növü yalnız həmin əraziyə xasdır. Bildiyimiz kimi, hər bir region ölkənin iqtisadi sisteminin ayrılmaz bir hissəsidir

və regional turizmdə yaranan hər bir irəliləyiş regionların iqtisadi inkişafına güclü təsir edir. Buna görə də, ümumiyyətlə, regionlarda məhsuldar qüvvələrin yerləşdirilməsinə xüsusi diqqət yetirmək lazımdır. Çünki, hər bir regionun öz xüsusiyyətləri vardır. Məs: təbii şərait, coğrafi mövqe, regionun malik olduğu təbii ehtiyatlar nəzərə alınmalıdır. Azərbaycanda neft və qaz yataqlarının bol olduğu ərazilərdə neft-qaz sənayesi istismarının yerləşdirilməsi daha məqsədəuyğundur.

Bəzi regionlar isə kurort-rekreasiya cəhətdən çox əlverişli xüsusiyyətlərə malikdir. Ona görə də, həmin regionlarda sanatoriya mərkəzləri, istirahət guşələri daha çoxdur. Abşeron iqtisadi regionunun dənizkənarı qəsəbələri, Xəzərin qumlu çimərlikləri əcnəbi turistlərin, müalicə məqsədilə gələnlərin istirahəti üçün əlverişlidir. Dünyaca məşhur müalicəvi əhəmiyyət daşıyan Naftalan neftinin istifadə olunduğu Naftalan şəhərində tikilən və gələcəkdə tikilməsi nəzərdə tutulan sanatoriyalar da bu məqsədlə inşa edilmişdir. Azərbaycan regionlarında çox sayda dini əhəmiyyətli ziyarətgahlar vardır ki, öz möcüzəvi xüsusiyyətləri ilə yerli və əcnəbi turistlərin diqqətini cəlb edir. Sakit istirahəti sevən insanlar daha çox dəniz kənarında dincəlməyə üstünlük verirlər. Xəzərin qumlu çimərlikləri belə turistlərin ən çox gəldiyi yerlərdir. Günəşin şüalarından, dənizin sərinliyindən faydalanmaq istəyənlər Bakı, Abşeron, Lənkəran bölgələrinə daha çox üz tutur.

Azərbaycanda turizmin inkişaf mərhələləri.

Azərbaycan hələ qədim zamanlardan öz təbii sərvətləri, özünəməxsus iqlimi, flora və faunası, əlverişli coğrafi mövqeyi ilə səyyahların və gəzib-görmək istəyənlərin diqqətini özünə cəkmişdir. Azərbaycanın ayrı-ayrı regionları, tarixi abidələri, şəhərləri, kəndləri və təbii sərvətləri haqqında müxtəlif xalqların nümayəndələri tərəfindən kitablar yazılmışdır [1, s 9]. Dünya miqyasında tanınan və seçilən ölkə olmasına baxmayaraq, Q.Məmmədov və M.Xəlilova görə Azərbaycanda turizmin tarixi 1920-ci illərdən, C.Məmmədov və S.Rəhimova görə isə 1932-ci ildən başlayır. 1934-cü ildə Bakıda “İnturist” mehmanxanası fəaliyyətə başladı və buna görə də, Ümumittifaq səhmdar cəmiyyətinin Bakı şöbəsi işə başladı. Onun mənfi cəhəti isə o idi ki, yalnız xarici qonaqlara xidmət göstərirdi [1, s.10].

1936-cı ildə Ümumittifaq könüllü proletar turizm və ekskursiyalar cəmiyyəti ləğv edildi və Ümumittifaq Həmkarlar İttifaqının Mərkəzi Şurası tabeliyində turist –ekskursiya idarəsi fəaliyyətə başladı. 1937-ci ildə onun yerinə ÜHİMŞ-nin Azərbaycan üzrə səlahiyyətli nümayəndəliyi yarandı və Bakıdakı turist bazası, Hacıkənddəki Turist evi və Göy-Gölün sahilindəki turist düşərgəsi onun tabeliyinə verildi [1, s.10].

Ümumittifaq Həmkarlar İttifaqları Mərkəzi Şurasının 23 dekabr 1957-ci il tarixli qərarına əsasən, 1958-ci ildə Azərbaycan Turizm – Ekskursiyalar idarəsi yarandı. Bu idarənin əsas işi turizm avadanlıqları kirayə məntəqələrinin çoxaldılması, səyahətlərin təşkili, turist bazalarının yaradılması, avtomobil bazalarının işinə nəzarət, turist bazalarının tikintisi, turizm haqqında ədəbiyyatların nəşri, yeni kadrların hazırlanması və idarə turizmini təbliğ etmək idi. Bu idarə 1962-ci ildən Turizm üzrə Azərbaycan Respublika Şurası, 1969-cu ildən isə Turizm və Ekskursiyalar üzrə Azərbaycan Respublika Şurası adlandı [1, s.11].

Regionların xarici turizmlə əlaqəsini genişləndirmək məqsədilə 1973-cü ildə Bakıda Azərbaycanın ən böyük mehmanxana kompleksi hesab edilən 1042 yerli “Azərbaycan” mehmanxanası istifadəyə verildi [1,s.12].

Respublikada turizm 1980-ci ildən başlayaraq çiçəklənməyə başladı. Naxçıvan Xankəndi Sumqayıt və Mingəçevir şəhərlərində idman klubları yaradıldı. Azərbaycan turizminin inkişafında ən yadda qalan il 1983-cü il oldu. Çünki Heydər Əliyevin birbaşa təşəbbüsü və rəhbərliyi ilə “Xəzərin Azərbaycan Sahillərində Ümumittifaq əhəmiyyətli kurort zonasının yaradılması” barədə qərar qəbul edildi [1, s.12, 13].

Turizm mütəxəssislərinin fikrincə Azərbaycan turizmi 1987-ci ildə özünün ən yüksək inkişaf səviyyəsinə çatdı. Buna səbəb isə həmin il ölkəyə və onun regionlarına pik həddə turistlərin gəlməsi idi [1, s.13]. 1988-ci ildə Qarabağda və onun ətrafında baş verən hadisələr səbəbilə Xankəndi, Şuşa, Sumqayıt, sonra isə Bakıda tətbiq edilən fəvqəladə vəziyyət yerli və xarici turistlərin sayının nəzərə çarpacaq dərəcədə azalmasına, regionlarda fəaliyyət göstərən turizm təşkilatlarının öz fəaliyyətlərini dayandırmasına səbəb olmuşdur [1, s.14]. Qovulan azərbaycanlılar

məcburi olaraq turist bazalarında yerləşdirilmişdir. 1990-cı ildə Ümumittifaq və Beynəlxalq turist marşrutları ləğv olunmuşdur [1,s.15]. 1991-ci ildə Turizm üzrə baş idarə ləğv olunmuş və onun yerinə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti nəzdində Xarici Turizm Şurası yaradılmışdır [1, s.15,16]. Həmin şura 2001-ci ildə ləğv edilmiş, Azərbaycan Gənclər və İdman Nazirliyi Azərbaycan Gənclər, İdman və Turizm Nazirliyi ilə əvəz edilmişdir. Hal-hazırda bu nazirlik 2 nazirliyə- Azərbaycan Gənclər və İdman Nazirliyi, habelə Azərbaycan Turizm və Mədəniyyət Nazirliklərinə bölünmüşdür [1, s.16].

Turizm Azərbaycanda müasir həyatın və beynəlxalq əlaqələrin bir formasıdır. Bu əsasla 1999-cu il 4 iyun tarixində ölkəmizdə “Turizm haqqında” Qanun qəbul edilmişdir [1,s.16].

2011-ci il Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən “Turizm ili” elan edilmişdir. Bu isə turizmin inkişafına dövlət dəstəyinin bariz nümunəsidir. Bakıda və regionlarda müasir standartlara cavab verən mehmanxanaların tikilməsi, 2012-ci ildə Eurovision musiqi müsabiqəsinin Azərbaycanda məhz turistik məqsədlə inşa edilən və möhtəşəm memarlıq incisi sayılan “Kristall holl” sarayında keçirilməsi dövlətimizin turizmin inkişafına olan diqqət və qayğısının göstəricisidir [1,s.16,17].

Regional turizmin hüquqi əsasları və turizmin Azərbaycan iqtisadiyyatında rolu.

Turizm fəaliyyətinin dövlət tərəfindən tənzimlənməsində bir sıra məqsədlər vardır:

-vətəndaşların istirahəti, sərbəst hərəkət hüquqları və səyahətlər müddətində başqa hüquqlarının təmin edilməsi;

-ətraf mühitin mühafizəsi;

-səyahət edənlərin təhsili və sağlamlığının qorunmasına yönəlmiş şəraitin yaradılması;

-gəzinti dövründə səyahət edənlərin tələbatlarını ödəyən turizm sənayesinin inkişaf etdirilməsi;

-yeni iş yerlərinin açılması nəticəsində Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının gəlirlərinin artırılması, beynəlxalq əlaqələrin inkişaf etdirilməsi, turizm obyektlərinin mühafizə olunması və təbii-mədəni irsin qorunaraq istifadəsi.

Turizm dövlət tənzimlənməsinin formalarından biri olan turizm fəaliyyətinin həyata keçirilməsinə xüsusi razılığın verilməsini nəzərdə tutan lisenziyalaşma əsas işlərdən biridir.

Lisenzialaşmanın əsas məqsədi dövlət və turizm məhsulu istehlakçılarının qarşılıqlı hüquq və maraqlarının təmin edilməsi, turizm xidmətlərinin səviyyəsinin yüksəldilməsi və bütün bunların beynəlxalq tələblərə cavab verməsindən ibarətdir.

Lisenzialaşma – lisenziya verilməsi, rəsmiləşdirmə, lisenziyanın həqiqiliyinin təsdiq edilməsi, lisenziyanın mövcudluğunun bərpa və ləğv edilməsi, lisenziyaləşdirən və lisenziya alanların fəaliyyətlərinin qarşılıqlı uyğunlaşması şəraitində turizm fəaliyyətinə nəzarət edilməsindən ibarətdir. Lisenzialəşdirən orqan – lisenziyaləşdirilməni həyata keçirən icraedici hakimiyyət orqanıdır. Həmin orqanlar aşağıdakı səlahiyyətlərə malikdir:

-lisenziyanın verilməsi;

-lisenziyanın mövcud olmasını təsdiq edən sənədlərin rəsmiləşdirilməsi;

-lisenziyanın fəaliyyətinin dayandırılması, bərpa və ləğv edilməsi;

-lisenziya alanların lisenziyanın tələb və şərtlərinə uyğun şəkildə fəaliyyətinə nəzarət edilməsi.

Turizm sahəsində lisenziyaləşməni Azərbaycan Respublikası Gənclər İdman və Turizm Nazirliyi həyata keçirir. Turizm fəaliyyətinin lisenziyaləşdirilməsi hüquqi və fiziki şəxslərin şərtlərə uyğun çalışmasını, yüksək səviyyəli xidmət göstərilməsinə və istehlakçıların hüquq və maraqlarının qorunmasına səbəb olur [www.-qanun.az].

Turizm fəaliyyətinin dövlət tənzimlənməsi və istehlakçıların hüquqlarının mühafizəsinin əsasını standartlaşma təşkil edir. Standartlaşma – istehlakçıların münasib qiymətə və keyfiyyətə malik xidmətlərdən istifadə etmək, onların rahatlığını və hüquqlarını təmin edən norma və qaydaların hazırlanması və tətbiq edilməsinə yönəlmiş fəaliyyət sahəsidir. Əsas məqsədi isə mövcud tələb və normalardan istifadə edərək hazırda mövcud olan, planlaşdırılmış və potensial məsələlərin həllini nəzarət qaydasında icra etməkdən ibarətdir [https://e-qanun.az]

Azərbaycanda regional turizmin mövcud vəziyyətinin təhlili.

Məlumdur ki, turizm ehtiyatları zona və regionlara ayrılaraq öyrənilir. Buna səbəb isə turizm ehtiyatlarının əsasən mənzərəli yerlərdə yerləşməsidir. Burada coğrafi mövqe mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Məsələn, qış və xizək turizmini daim qar örtüyünün olduğu dağlıq

ərazilərdə yatarmaq daha məqsəduyğundur. Belə olduqda ətraf mühitə edilən yüklənmə azalır, çünki, regionlarda rekreasiya tətbiqi aparılır, turizm mərkəzləri düzgün yerləşdirilir, təbii ehtiyatlardan səmərəli şəkildə istifadə olunur. Ölkəmizin bir çox regionları təbiətin toxunulmamış cənnət guşələridir. Lakin iqlim dəyişikliyinə bizim regionlara da təsiri nəzərə alınmalıdır. Hal-hazırda yerli hakimiyyət orqanları yüksək müstəqilliyə daha meyilli olduğu üçün onlar regionların turizm üzrə rəhbəri ilə birlikdə turizm inkişaf proqramını tərtib etməlidirlər. Bu yolda turizmin regional-ərazi prinsipi üzrə təşkili, regionların turizmə marağı, turizmdən gələn gəlirin regionda qalaraq turizmin iqtisadi yüksəlişinə səbəb olaraq yeni iş yerlərinin yaranmasına yol açması və regionlardan paytaxta insan axınının azalmasına daha çox əhəmiyyət verilir [1, s.44].

Ölkəmizdə həm yerli, həm də xarici turistlərin diqqətini cəlb edən Bakı-Abşeron turizm bölgəsi respublikanın şərqində yerləşir [1,s.46]. Özündə tarixi, memarlıq abidələrini qoruyub saxlayır. Qubaya gələn turistlər istirahət üçün ən çox Yalama-Nabran istirahət zonasına baş çəkir [1,s.67]. Babazanlı palçıq vulkanının müalicəvi xassəsi hələ də yerli turistlərin diqqətinin çəkir. Masallı rayonunun əsas xüsusiyyəti İrana gedən magistral yolun üzərində yerləşməsidir [1,s.83]. Regionun ən baxımlı yeri təbiət mənzərəli Xanbulançaydır. Burada süni göl də yaradılmışdır [1,s.90]. Şəki-Zaqatala turizm bölgəsi Azərbaycanın şimal-qərbində, Böyük Qafqazın cənub ətəklərində yerləşir. Tərkibində Balakən, Zaqatala, Qax, Şəki, Oğuz və Qəbələ rayonları vardır [1,s.96]. Gəncə-Qazax turizm bölgəsi çox zaman Gəncəbasar da adlanır. Bölgədə Gəncə, Qazax, Ağstafa, Tovuz, Gədəbəy, Daşkəsən, Şəmkir, Samux, Göygöl, Yevlax, Goranboy (Naftalan şəhəri ilə), Mingəçevir şəhər və rayonları vardır [1,s.123]. Göygöl rayonu 19-cu əsrdə almanlar tərəfindən salınmışdır. Gədəbəy rayonu Kiçik Qafqaz dağlarında, yüksək və orta yüksəklikdə yerləşir [1,s.137]. Rayonda Haçaqaya adlanan ziyarətqah yerli əhalinin və turistlərin marağını cəlb edir. Gələn qonaqlar şəhərin mərkəzindəki mehmanxanada qala bilərlər. Naxçıvanda unikal rekreasiya-turizm ehtiyatları vardır [1,s.161]. Qarabağ turizm bölgəsi Azərbaycanın 2020-ci ilə qədər yaralı yeri, sözlərlə ifadə edilməyəcək qədər qanlı qan

yaddaşımız, tariximiz, mənəviyyatımız hesab olunur. Buraya Xankəndi, Şuşa, Xocalı, Xocavənd, Laçın, Qubadlı, Zəngilan, Cəbrayıl, Füzuli, Ağdam, Ağcabədi, Bərdə, Tərtər, Kəlbəcər rayon və şəhərləri daxildir [1,s.176]. Müxtəlif müalicəvi amillərin mövcud olması burada ürək-damar sistemi xəstəliklərinin müalicəsi üçün kompleks yaratmağa imkan verir. Beləliklə, sanatoriya-kurort, turizm və istirahət mərkəzi sayılır.

Azərbaycanda regional turizmin inkişafına təsir edən amillər və regional turizmin təkmilləşdirilməsi mexanizmləri.

Turizmin başqa sahələrə təsiri olduğu kimi, turizmin inkişafına da təsir edən bir çox amillər vardır:

~Təbii-coğrafi amillər dedikdə turistik regionun yerləşdiyi ərazinin coğrafi mövqeyi, məxsus olduğu iqlimi, relyefi, heyvanat aləmi, daxili suları, bitki örtüyü və s. nəzərdə tutulur.

~Mədəni-tarixi amillər dedikdə, ərazidəki tarixi qalalar, saraylar, qədim yaşayış məskənləri, türbələr, dini ziyarətgahlar, hamamlar və s.tikililər başa düşülür.

~Demografik amillər dedikdə, region əhalisinin sayı, hansı yaş qrupunun üstünlük təşkil etməsi, şəhər və kənd əhalisinin sayı və s. nəzərdə tutulur.

~Sosial amillərə əhalinin təhsil səviyyəsinin yüksəldilməsi, dünyagörüş və mədəniyyətinin inkişaf etdirilməsi aid edilir [13, s.205].

~İqtisadi amillər-iqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş ölkələrdə daha yüksək olur, buna görə də, insanların yaşayış səviyyəsi yüksəlir.

~Ekoloji amillər də öz növbəsində turizmə təsir göstərir. Əlbəttə ki, heç kim ekoloji cəhətdən təmiz olmayan yerə səyahət etmək istəməz.

~Siyasi amillər dedikdə regiondakı siyasi amillər nəzərə alınır. Əgər bölgədə sosial münaqişələr və müharibə varsa, ora səyahət edən turist sayı həтта sıfıra enir. Texnoloji amillər texnologiyanın inkişafına əsaslanır. Texnoloji inkişafın sürətlənməsi virtual turizm kimi yeni sahələrin yaranmasına səbəb olmuşdur. Beləliklə, insanlar gedəcəkləri yeri əvvəlcədən virtual-internet vasitəsilə səyahət edərək tanımaq imkanı qazanırlar [13, s. 208,209].

Nəticə

Ölkədə turizmin bir iqtisadi sahə kimi inkişaf etməsi üçün onun regionlarında ayrı-ayrılıqda turizm inkişaf etməlidir. Turizmi regionlarda

inkişaf etdirmək üçün həmin regionun xüsusiyyətlərini bilmək lazımdır. Bu zaman regionun yerləşdiyi coğrafi mövqe, malik olduğu iqlim xüsusiyyətləri, dağlıq və ya düzənlik sahənin tutduğu ərazi, region əhalisinin məşğuliyyəti, regionda inkişaf etmiş iqtisadi və sosial sahələr nəzərə alınmalıdır. Regionda turizm müəssisəsi yaradılarkən yaxınlıqda yerləşən sənaye müəssisələri ilə əlaqələndirilməli, nəqliyyat xidmətlərinin olmasına da önəm verilməlidir. Turizm müəssisəsinin yaradılması zamanı bütün işləri dövlət standartları çərçivəsində görmək lazımdır. Mövcud standartlaşma, lisenziyalaşma qaydaları gözlənilməlidir. Bütün bunlarla yanaşı, milli-mənəvi dəyərlərin də gözlənilməsi vacibdir. Milli dəyərlərin saxlanması ilə bərabər, turistlərin rahat istirahəti üçün təklif olunan xidmətlər müasir tələblərə cavab verməli, gələn qonaqların istəkləri gözlənilməlidir. Bütün bu işlərə dövlət nəzarət edir.

Müasir Azərbaycan turizmi bu dövrə gəlib çatana qədər xeyli yol qət etmiş, bir zamanlar münaqişələrlə əlaqədar geriləmələr yaşamış, sonralar bir qədər dirçəlmiş, 2020-ci ildə qazandığımız böyük Zəfərdən sonra isə daha da irəliləyişlər əldə etməsi gözləniləndir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Abadov M.K. "Azərbaycan turizmi və onun inkişaf problemləri". Bakı, 2014.
2. Budaqov B.A. "Azərbaycanın təbiəti". Bakı, 1989.
3. Budaqov B.A. "Azərbaycanın təbii abidələri". Bakı, 1990.
4. Qazıyeva M.A. "Bakı tarixi və diqqətəlayiq yerlər". Bakı, 1959.
5. Müseyibov M.A. "Azərbaycanın fiziki coğrafiyası". "Maarif", Bakı, 1998.
6. "Şəki" Bələdçi kitabı, Şəki turizm informasiya mərkəzi, Bakı, 2010.
7. Haqverdiyev T.X. "Abidələr tarixin sirdaşıdır". Bakı, 1982.
8. Əlirzayev Ə.Q., Aslanova S.M. "Turizmin inkişafının sosial-iqtisadi problemləri". Bakı, 2006.
9. Abadov M.K. "Turizm məhsulunun tərtibi texnologiyası". Bakı, Elm. 2011.
10. Hüseynov Y.Ə. "Məhsuldar qüvvələrin yerləşdirilməsi". Bakı, 2013.

11. Məmmədov Z. “Regional iqtisadi imkişaf problemləri”. Bakı, 1997.
 12. Hübətov Y.Ə. “Sənayenin təşkili və idarə edilməsi”. Bakı, 2018.

13. Hübətov Y.Ə., Xurşudov Ş.N., Kərimov F.C. “Qeyri-neft sənayesinin iqtisadiyyatı”. Bakı, 2019.
 14. İnternet resursları: stt.gov.az saytına istinad edilmişdir.

Шахин Надир оглу Хуршудов, PhD, доц.
Сафура Мубариз кызы Гусейнова
 Азербайджанский Технологический Университет

СТРАТИГЕЧЕСКОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ РЕГИОНАЛЬНОГО ТУРИЗМА

Резюме

В статье конкретно говорится о понятие региона, правовая основа туризма, история развития туризма в Азербайджане, основные характеристики развития туризма, текущем современное состояние регионального туризма в Азербайджане, роли туризма в экономике, факторы влияющие на развитие туризма и пути улучшения туризма в Азербайджане, Быясныены географические, природные, культурные, лечебные, туристические, хозяйственные особенности регионов.

Обсуждаются этапы развития туризма в Азербайджане. Исследования существующее положение отдельных регионов. Поскольку туризм является экономические сферой, выясняется, в какой мере его роль экономике.

Поскольку Азербайджан богат многими природными ресурсами, в них определяются факторы, влияющие на развитие умзи. В дальнейшем изучаются механизмы улучшения туризма в вашей республике.

Ключевые слова: развитие туризма, характеристика регионов, экономика, перспективное развитие.

Sahin Nadir oghlu Khurshudov, PhD, Assoc.prof.

Safura Mubariz gizi Huseynova
 Azerbaijan Technological University

STRATEGIC PLANNING OF REGIONAL TOURISM

Summary

The article discusses the concept of region the legal basis of tourism., the history of tourism development in Azerbaijan, the main features of tourism development, the current state of regional tourism in Azerbaijan, the role of tourism in the economy, factors affecting the development of tourism and ways to improve tourism in Azerbaijan. Geographical, taboo, cultural, medical, touristic, economic characteristics of my region are clarified. The compatibility of the concept of tourism policy with the right accepted by the state is determined. The coincidence of the tourism policy with the state's policy is noted. The characteristics of each region that will help the development of tourism are clarified.

The development of tourism in Azerbaijan is discussed. Tourism of individual regions clarify the extend of his role. The current situation is being investigated from the point of view, because tourism is an economic sector in its economy.

Since Azerbaijan is reach in many natural resources, the factors influencing the development of tourism are indentifend in them. Mechanisms for improving tourism in our republic are being investigated in the future.

Keywords: development of tourism, characteristics of regions, economy, perspective, development.